

A neuroimmunológiai kórképeket (elő)jelző szemtünetekről

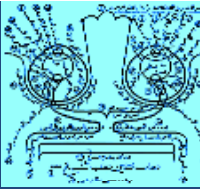
„Az endocrin szem”

*Endocrinológiai Szakprofil Továbbképző tanfolyam
Honvédkórház, 2011-09-24.*

*Dr. Somlai Judit
Honvédkórház,
Neurológia Stroke*

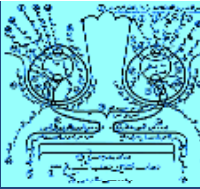

A szemtünetek jelentősége a neuroimmunológiai kórképekben

- szemtünetek **(elő)jelzik** az induló vagy zajló szisztémás autoimmun betegséget a központi idegrendszerben
- **differenciál diagnosztikai** lehetőséget nyújtanak
  - a nem-autoimmun eredetű neurológiai betegségek leválasztásához
  - a lokális illetve a szisztémás állapot teszteléséhez
- a látásfunkciók követésével megítélhető:
  - **a betegség prognózisa**
  - **a kezelés effektivitása**

Szemtünetek

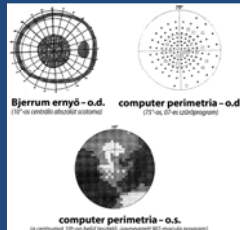
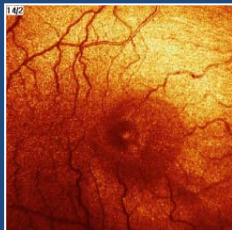

LÁTÁSVESZTÉS retina+/- látóideg

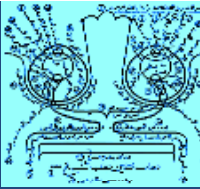
- egy /két oldali - hirtelen kezdettel (*pre-, retrochiasmális*)
- átmeneti vagy tartós
- centrális látásvesztés (macula) +/-
- perifériás látótér defektus (*centrális látás-megkíméltséggel*)
- társuló neurológiai tünetek, *urgens beavatkozás*
- átmeneti vagy végleges látásvesztéssel járhat

KETTŐSLÁTÁS szemmozgató rendszer

- ❖ diplopia - hirtelen kezdettel
- ❖ átmeneti vagy tartós
- ❖ kevésbé zavaró diplopia - *centrális*
- ❖ nem tolerálható - *perifériás*
- ❖ társuló neurológiai tünetek, *urgens beavatkozás*

Diagnosztika

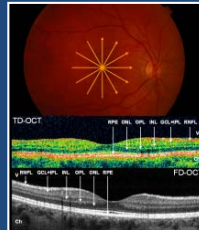
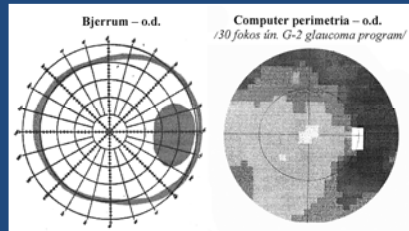
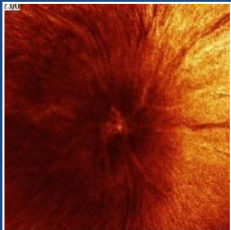

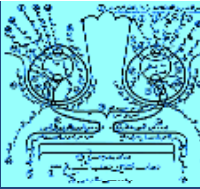
LÁTÓPÁLYA rendszer (retina-, n. opticus)

- látásélesség (T+K, Amsler rács)
- színlátás, CFF
- látótér (centrális+/- perifériás)
- fundus : fotó, FLAG, OCT
- *elektrofiziológia*: ERG +/- VEP

SZEMMOZGATÓ rendszer

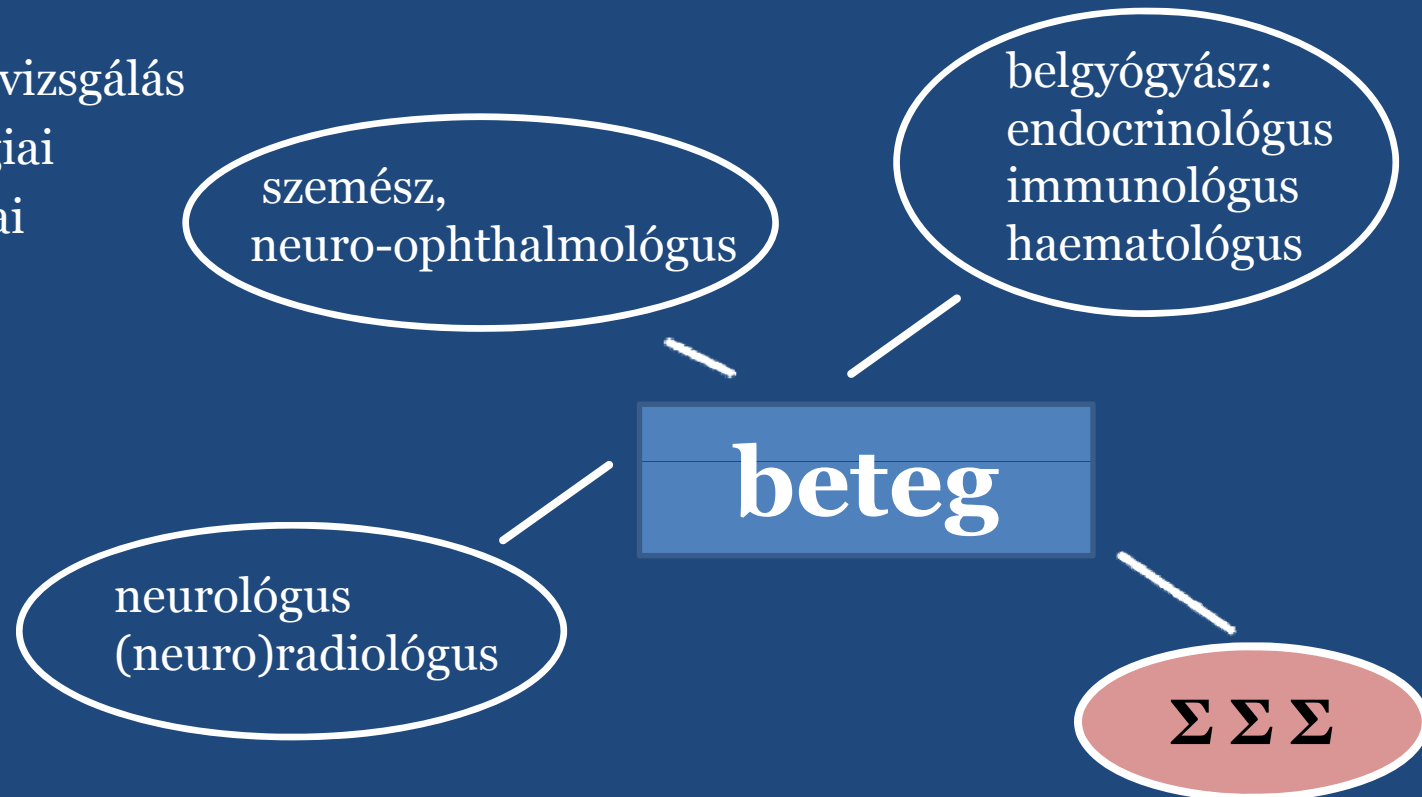
- ❖ látásfunkciók- monocularisan
- ❖ megtekintés-mérés:
  - ❖ primer szemállás
  - ❖ szemrések – mm
  - ❖ Hertel-féle exophthalmometria
- ❖ 9 tekintési irányba vezetett szem
- ❖ kettőskép elemzés (T+K)
- ❖ csipeszteszt
- ❖ prizma korrekció -Polateszt
- ❖ *elektrofiziológia*: EMG +/- Tensilon

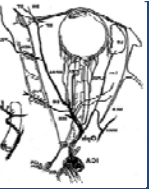

Kiegészítő diagnosztika

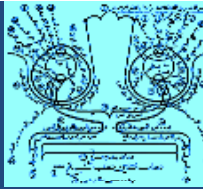
- radiológiai vizsgálatok
  - koponya CT – MR+/- orbitára, sella régókra centráltn
  - mellkas CT
  - ultrahang: pajzsmirigy-, hasi-,
- belgyógyászati kivizsgálás
  - endocrinológiai
  - Immunológiai
- TEAM

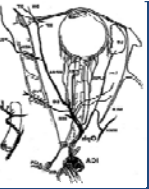

BETEGSÉG CSOPORTOK – I.

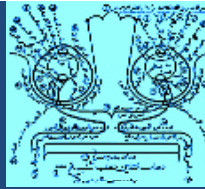
retina +/- opticus érintettséggel

- I. A KIR demyelinizációs betegségei
SM variánsok: **NEURITIS nervi OPTICI**
Devic - féle **NMO** spektrum betegség
- II. Vasculitisek a központi idegrendszerben
primer vasculitisek
szekunder vasculitisek
- III. Egyéb autoimmun betegségek – szemtüneti kezdettel
szekunder AntiPhospholipid Szindróma (APS)
- IV. Graves féle opticopathia (*más előadásokban*)
- V. Paraneoplasia okozta:
retinopathia (CAR)
opticopathia (MAR)

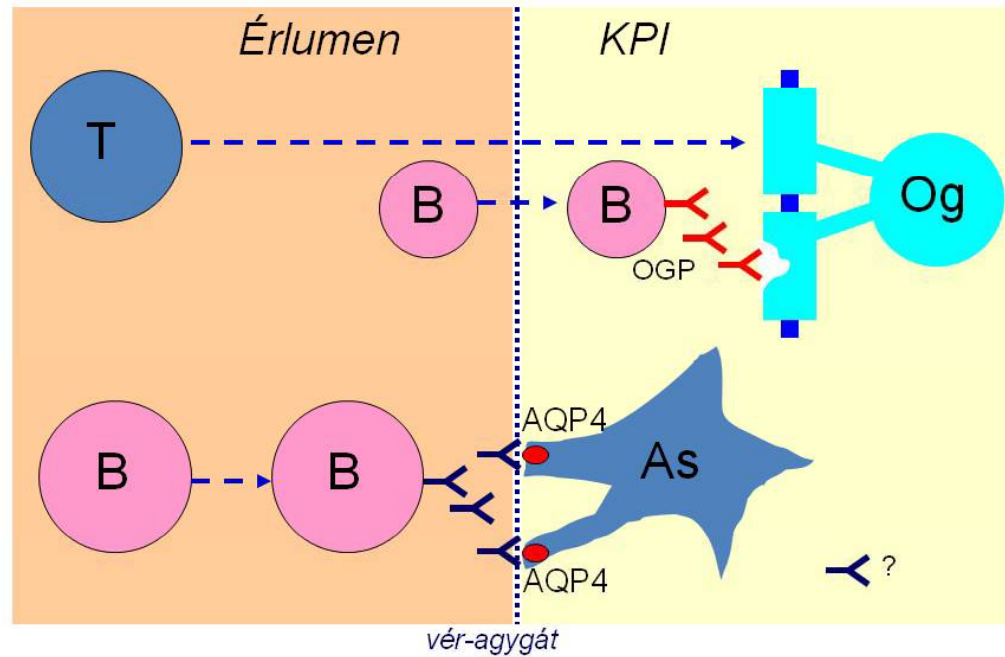

BETEGSÉG CSOPORTOK – I. retina+/-opticus érintettséggel

	SM okozta Neuritis Retrobulbaris	Devic - féle Neuro Myelitis Optica
	SM >> SLE, Sjögren, APS, NHL, metabolikus, toxikus, nutritív okok	Izolált > SLE, Sjögren sy-hoz társulhat
Etiopathomechanizmus	demyelinisatio – axonkárosodás	axonkárosodás
Szemtünetek	látásvesztés : egyoldali centrális – perifériás <i>decoloratio (kései-temporalis)</i> <i>szemfájdalom</i>	látásvesztés << fén , egy<kétoldali papillitis, nehezen javul, recidivál
Neurológiai tünetek	érzészavarok, fejfájás, vizelettartási zavarok	Myelitis transversa , harántlesio tünetek, para-, tetraparesis,
Diff. dg.	LHON, AION, kompressziós-, endokrin okok	LHON, SM, autoimmun betegség keresendő
Labor és liquor dg.	OGP pozitív	Se-anti-Aquaporin 4. pozitív (<i>autoAT-hez: asszociálódhat:(APA,pajzsmirigy ellenes, ANA)</i>)
VEP	<i>demyelinisatio- latencia növekedés, szek. rostvesztéség – amplitudó redukció</i>	<i>primer rostkárosodás – jelentős amplitudó redukció, kioltott görbe</i>
MR	POZITÍV Barkhoff kritériumok - demylelinisatios góccok!	NEGATÍV gerinc MR pozitív
Terápia	STEROID lökésterápia (<i>rel-akut, 90!</i>) IMMUNMODULANS kezelés (<i>rel-prev</i>) Betaferon,Avonex	STEROID lökésterápia (<i>rel-akut</i>) ST+IMMUNSUPPRESSIO (<i>gyull-prev.</i>) Azathioprin / Rituximab, NMO + SLE: Cycl., MTX

SM vs. NMO: patomechanizmusok

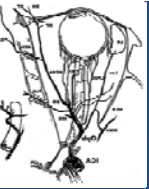

SCLEROSIS MULTIPLEX

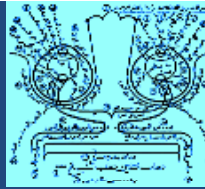
- aktiválódó T-sejtek keresztreakciója a KIR myelinhüvely sejtjeivel
- az autoantigén reaktíválta T-sejtek gyulladássos folyamatot indítanak el (**demyelinisatio** → **axonkárosodás**)

NEUROMYELITIS OPTICA

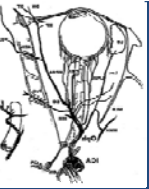
- Ok: **anti-Aquaporin4 EA** nevű IgG
EA célpontja: **Aquaporin4** molekula:
- *KIR fő víz csatornája*
  - *parenchyma + vér/liquor*
  - *erek körül, kéreg-fehérállomány határán*
  - *astrocyták, ependyma sejtek expresszálják*

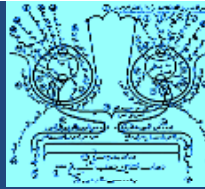
BETEGSÉG CSOPORTOK – I. retina+/-opticus érintettséggel

	SM okozta Neuritis Retrobulbaris	Devic - féle Neuro Myelitis Optica
	SM >> SLE, Sjögren, APS, NHL, metabolikus, toxikus, nitritív okok	Izolált > SLE, Sjögren sy-hoz társulhat
Etiopathomechanizmus	demyelinisatio – axonkárosodás	axonkárosodás
Szemtünetek	látásvesztés : egyoldali centrális – perifériás <i>decoloratio (kései-temporalis)</i> <i>szemfájdalom</i>	látásvesztés << fén , egy<kétoldali papillitis, nehezen javul, recidivál
Neurológiai tünetek	érzészavarok, fejfájás, vizelettartási zavarok	Myelitis transversa , harántlesio tünetek, para-, tetraparesis,
Diff. dg.	LHON, AION, kompressziós-, endokrin okok	LHON, SM, autoimmun betegség keresendő
Labor és liquor dg.	OGP pozitív	Se-anti-Aquaporin 4. pozitív (<i>autoAT-hez: asszociálódhat:(APA,pajzsmirigy ellenes, ANA)</i>)
VEP	<i>demyelinisatio- latencia növekedés, szek. rostvesztéség – amplitudó redukció</i>	<i>primer rostkárosodás – jelentős amplitudó redukció, kioltott görbe</i>
MR	POZITÍV Barkhoff kritériumok - demylelinisatios góccok!	NEGATÍV gerinc MR pozitív
Terápia	STEROID lökésterápia (<i>rel-akut, 90!</i>) IMMUNMODULANS kezelés (<i>rel-prev</i>) Betaferon,Avonex	STEROID lökésterápia (<i>rel-akut</i>) ST+IMMUNSUPPRESSIO (<i>gyull-prev.</i>) Azathioprin / Rituximab, NMO + SLE: Cycl., MTX

BETEGSÉG CSOPORTOK – I. retina+/-opticus érintettséggel

Primer Vasculitisek szemtünetei a központi idegrendszerben

1. **Izolált granulomatosus angiitisek**

csak a KIR-ben izolált és visszatérő formában

vizuális hallucinációk, corticalis vakság

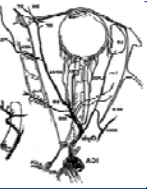
2. **Cogan szindróma**

oculovestibularis tünetek:

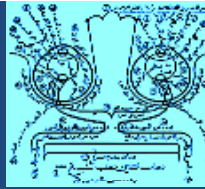
szaruhártya mély keratitise

3. **APMPPE: retina pigment réteg betegsége**, érhártya keringési zavara

***centrális látásvesztés,
sárgás fehéres foltok a szemfenéken***

BETEGSÉG CSOPORTOK – I. retina+/-opticus érintettséggel

Szekunder Vasculitisek

Szisztémás nekrotizáló vasculitisek:

POLYARTERITIS NODOSA (kis-, közép arteriák)

*retinopathia, A-AION, pA-AION, keratitis,
retina leválás*

ÓRIÁSSEJTES ARTERIITIS (GCA) aortaív, nagyerek

*látásvesztés, retina törzs /ág/embóliája, A-AION,
homonym hemianopia, diplopia (INO, SD), Horner*

WEGENER GRANULOMATOSIS

nekrotizáló granulomatosis a tüdőben, vesékben, orbitákban

*pseudotumor orbitae,
a retina-és látóideg ereinek vasculitise*

BEHCET kór: koponyaűri nyomásfokozódás (IHP)

*papilla oedema, opticus atrophia, homonym
hemianopia, szemmozgászavar*

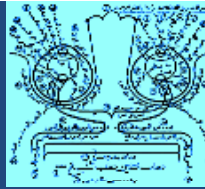
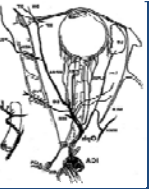
Kötőszöveti betegségek

SZISZTÉMÁS LUPUS

ERYTHEMATOSUS (SLE)

*szemmozgászavar,
ischaemia a n.II. bármely
szakaszán*

Scleroderma, polymyositis,
dermatomyositis,
Sjögren szindróma,
Polychondritis

BETEGSÉG CSOPORTOK – I. retina+/-opticus érintettséggel

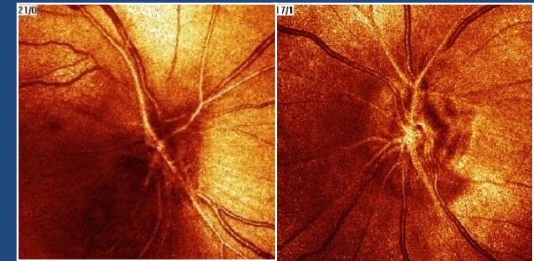
Óriássejtes arteritis (GCA) okozta elülső ischemiás opticopathia (A-AION)

JELLEMZŐK

incidencia: norvég > német > svéd, 50 + év, halántéktáji fejfájás, *We* ++

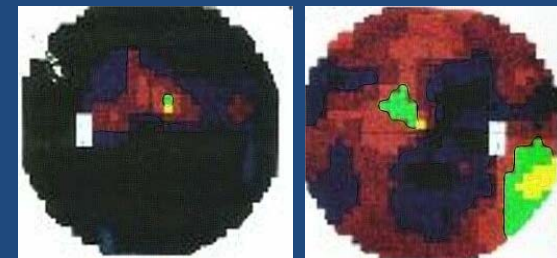
SZEMTÜNETEK

markáns centrális látásvesztés, mindkét szemben
papilla oedema-, vérzések, majd sápadt papilla

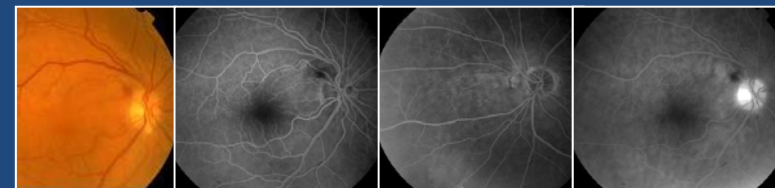
LÁTÓTÉR

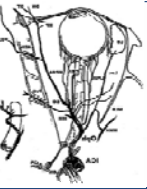
papilla oedema – nagy vakfolt szindróma
papilla atrophia - centrocoecalis scotoma,
koncentrikus kontrakció

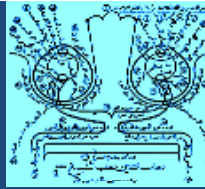
DIFF. DG. szövettan

FLAG: kései festéktelődés a papillán,
peripapillaris choriocapillariban

BETEGSÉG CSOPORTOK – I. retina+/-opticus érintettséggel

AntiPhospholipid Syndroma (APS)

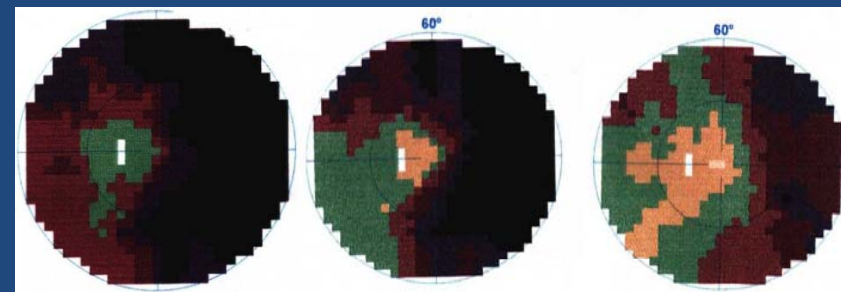
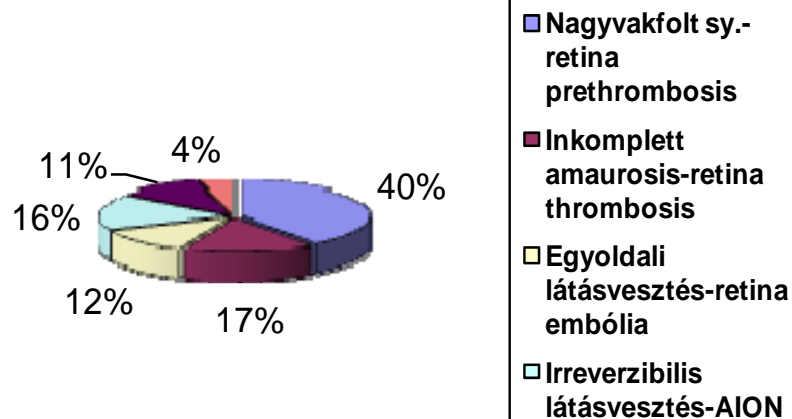
autoimmun megbetegedés,

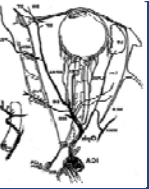
amely testszerte (retina-, n.II., agy, placenta) thrombosist okoz

- 1./ **Érelzáródás** – thromboembolisatio: arteria-, véna-, végarteriákban (SVD)
- 2./ **Spontán abortusok** sorozata
- 3./ Laboratórium: **anticardiolipin IgG és IgM +, lupus +**

Primer APS: autoimmun betegség hiánya

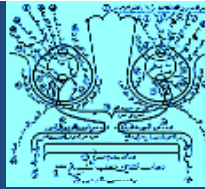
Szekunder APS: SLE +/-egyéb autoimmun betegség (dermato-, polymyositis, RA, Sjögren sy., temporalis arthritis, NHL)

BETEGSÉG CSOPORTOK – I.

retina+/-opticus érintettséggel

Paraneoplasia

nem a tumor vagy metastasis direkt hatása, autoimmun kórkép: a tumor ellen iniciált EA , nemcsak a tumorról, hanem a KIR struktúrával keresztreagálva okoz immunválaszt, ami csökkenti a tumort, de károsítja a KIR-t.

Opticus neuritis

CA-ON Cancer Associated Optic Neuropathy

Retinopathia

CAR Cancer Associated Retinopathy

(tüdőrák által expresszált antigén - fotoreceptor réteg degenerációja)

MAR Melanoma Associated Retinopathy

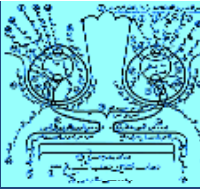
(antigén - a retina bipolaris sejtjei)

Szemészeti tünetek

- **vibráló látás, látásvesztés, SZÍNlátás zavara**
- **gyűrű alakú scotomák, koncentrikus látótér szűkület**
- **fényérzékenység**
- **retina arteriák kaliber ingadozása**

BETEGSÉG CSOPORTOK – II.

szemmozgató rendszeri érintettséggel

I. Myasthenia gravis – **Ocularis Myasthenia gravis** (OMG)

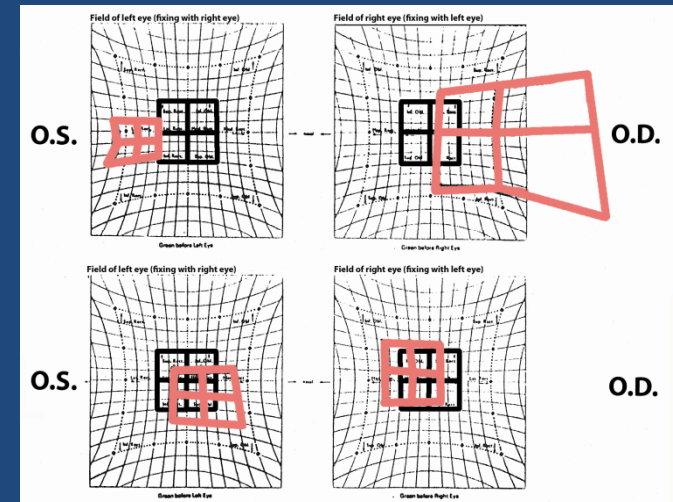
II. **Pseudoparesisek diff. dg**

III. **Tolosa –Hunt szindróma**

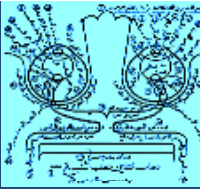
IV. **Paraneoplasia** okozta:
Lambert Eaton szindróma

+/- opsoclonus, myoclonus

+/- paraneoplasticus polyneuropathia

BETEGSÉG CSOPORTOK – II. szemizmok szemmozgató rendszeri érintettséggel

Myasthenia gravis – Ocularis Myasthenia gravis (OMG)

THYMUS – NEUROMUSCULARIS JUNCTIO (NM)

kóros T-sejt → B-sejt válasz + EA → NM junkció POSTsynapticus zavara

kombinálódó MG: *pajzsmirigybetegségek (hyper- és hypothyreosis), SLE, RA, Sjögren sy., NHL, anaemia perniciosa*

Az extraocularis szemizmok pseudoparesise = OMG

- bármelyik szemizom működészavara, egy, mkét oldalon
- egyetlen, vagy valamennyi izom működészavarával
- ptosisal, intermittáló kettőslátás.

OMG - szemmozgászavar

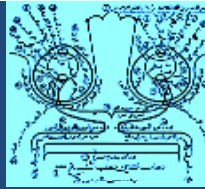
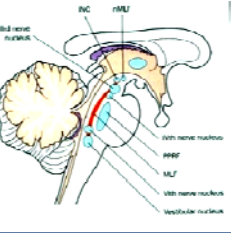
- NEM típusos semelyik perifériás és/vagy centrális szemmozgászavarra
- Egyidejűleg több agyideg által innervált szemizom mozgászavara áll fenn
- Időbeli felismerésével megelőzhető: NYELÉS-, LÉGZÉSBÉNULÁS
- Pupilla funkciók rendben

II. A neurogen paresisek és az ún. myopathiák okozta PSEUDOPARESISEK differenciál diagnosztikája

	NEUROGÉN paresisek	NEUROMUSCULARIS paresisek - OMG	MYOPATHIÁK okozta pseudoparesisek
Általános jellemzők	paresis súlyosbodik - plégia Magassági lokalizáció	napszaki ingadozás – fáradás bármely paresis form utánoz	+/- orbitopathia pseudoabducens pseudoparinaud paresis
Pupillomotoros funkciók	többnyire: +	-	szimpatikus rost lézió
Neurológiai tünetek	többnyire:+	bulbaris, pharyngealis paresisek – életveszély!	-: ha endocrin eredetű +: ha szisztémás autoimmun
Szisztémás betegségek	-	autoimmun kórképek (RA, SLE, Sjögren-) paraneoplasia (tüdő, máj vastagbél cc.)	Hashimoto-thyreoiditis autoimmun betegség +/- neurológiai szindrómák
Koponya, orbita CT, mellkas CT, MR	etiológia specifikusan:+/-	- thymoma:+	orbito-, myopathia: +/-
Tensilon teszt	-	+	-, kivéve, ha OMG-vel
EMG	-	+	+/-

Rövidítések:

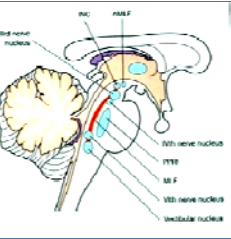
RA Rheumatoid Arthritis / SLE Szisztémás Lupus Erythematosus /
EMG ElektroMyoGraphia / OMG Ocularis Myasthenia Gravis / cc carcinoma

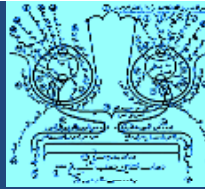
BETEGSÉG CSOPORTOK – II. szemmozgató rendszeri érintettség

Tolosa-Hunt szindróma - **diagnosztikus kritériumok** (*International Headache Society 2004*)

- **kezdeti tünetek:**
  - féloldali fejfájás
  - **egyoldali SZEMGOLYÓBA SUGÁRZÓ SZEMFÁJDALOM**
  - **szemizombénulás - markáns kettőslátás (diplopia)**
  - (n.III., n.IV., n.VI. szemmozgató agyideg paresise +/- szemhéjptosis)
- **protrusio bulbi (exophthalmus) /egy vagy kétoldali**
- **láz, szédülés, hányás,arthralgia**
- **spontán remissio - therapia nélkül, spontán relapsus**
- **steroid therapia 48 órán belül szünteti a fájdalmat**

BETEGSÉG CSOPORTOK – II. szemmozgató rendszeri érintettség

Tolosa-Hunt szindróma jellemzői, szemtünetei

○ *Predilekciós helyek:*

retroocularisan - intraorbitalisan

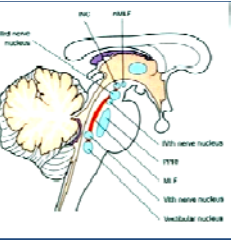
retrobulbarisan: fissura orbitalis superior –orbita csúcs
koponya bázis, sinus cavernosus

Szemtünetek:

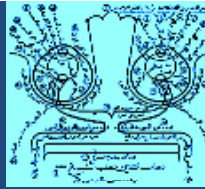
- **Szemgolyóba sugárzó fájdalom**
- **szemizombénulás (neurogén) - markáns kettőslátás (diplopia)**
  - *(n.III., n.IV., n.VI. szemmozgató agyideg paresise +/-szemhéjptosis*
- **protrusio bulbi (exophthalmus) /egy vagy kétoldali**

- *Diagnózis:* orbitákra, koponya bázisra centrált MR, kettőskép vizsgálat
- *Diff. dg.:* térfoglaló folyamat, autoimmun betegség keresés
- *Terápia:* **steroid lökésterápia** (többnyire tüneti és MR regresszió)
  - 24- 48 órán belül hatásosan szünteti a fájdalmat

BETEGSÉG CSOPORTOK – II. szemmozgató rendszer érintettség

Paraneoplasia

nem a tumor vagy metastasis direkt hatása, autoimmun kórkép: a tumor ellen iniciált EA, nemcsak a tumorról, hanem a KIR struktúrával keresztreakálva okoz immunválaszt, ami csökkenti a tumort, de károsítja a KIR-t.

Lambert – Eaton szindróma: NM junkció **PRE**szinaptikus zavar miatt Acho beáramlás gátolt, a Ca beáramlás zavara miatt

Szemtünetei: enyhe ptosis, kettőslátás, orthosztatikus hypotonia, szem- és szájszárazság

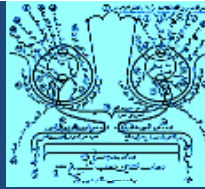
Myasthenia gravis: NM junkció **POST**szinaptikus zavara

Szemtünetei: megegyeznek az OMG tüneteivel

+/- opsoclonus, myoclonus

+/- paraneoplasticus polyneuropathia

Kezelési és gondozási alapelvek

- az etiológia pontosítása, az **alaptergység etiológia** –**specifikus és szimptomatikus kezelése**
- **kezelés hatékonyságának** követése szenttünetek tesztelésével is
- **szövődmények** megelőzése, gondozása
- csak **TEAM** munka – szoros kooperáció révén kezelhető betegcsoport
- Szemtünetekhez társuló életveszélyes tünetek esetén: pl.nyelés-, légzészavar...
azonnali intenzív osztályos ellátás – megfelelő centrum

szemész,
neuro-ophthalmológus

belgyógyász:
endocrinológus
immunológus
haematológus

beteg

neuroológus
(neuro)radiológus

Σ Σ Σ

Somlai Judit dr.

+36 (20) 978 - 7021
dr@somlaijudit.hu
www.somlaijudit.hu

NEURO-OPHTHALMOLOGIA

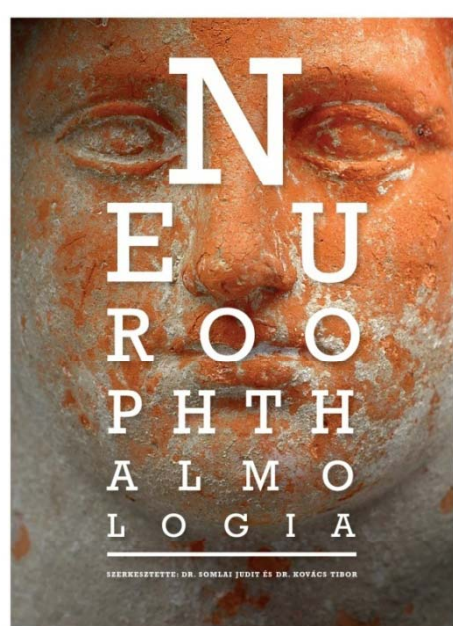
kézikönyv

427 oldal

9 témakör

60 fejezet

52 szerző

NYOMTATOTT formában MEGRENDELHETŐ

- kongresszus alatt: a Tudomány Kiadó asztalánál
- interneten: www.tudomany-kiado.hu/neuro

ELEKTRONIKUS formában LETÖLTHETŐ

- a NOSZA Alapítvány honlapjáról
- ingyenesen: www.nosza.eu/

